

ПРАВИЛА
рубок в лісах України

I. Загальні положення

1. Ці Правила встановлюють вимоги до заготівлі деревини під час здійснення спеціального використання лісових ресурсів у порядку рубок головного користування (далі – рубки головного користування);

здійснення лісгосподарських заходів, спрямованих на підвищення стійкості та продуктивності деревостанів, збереження біорізноманіття в лісах, їх оздоровлення і посилення захисних, санітарно-гігієнічних, оздоровчих та інших функцій, шляхом проведення рубок формування і оздоровлення лісів;

проведення рубок, пов'язаних з необхідністю оборони держави та її безпеки, а також інших рубок та робіт, пов'язаних і непов'язаних з веденням лісового господарства.

2. У цих Правилах терміни вживаються в такому значенні:

безпосередній спосіб примикання лісосік – послідовність розміщення лісосік у кварталі чи на ділянці лісу, за якої наступна лісосіка розміщується поряд із попередньою;

бурелом – зламані сильним вітром, переважно нижче крони, стовбури дерев;

верхній склад – місце скупчення зтрельованої деревини поблизу лісовозних доріг для організації робіт з очищення дерев від гілля, розкряжування стовбурів, сортування і відвантаження круглих лісоматеріалів;

вітровал – окремі дерева та деревостани, повалені з корінням вітром;

господарсько цінна порода – деревна порода, яка за конкретних економічних і лісорослинних умов має найбільше господарське значення і відповідає меті господарства;

деревостан – сукупність дерев, що є основним складником лісу;

згарище – ділянка лісу, на якій деревостан загинув унаслідок пожежі.

інтенсивність рубок – ступінь розрідження густоти деревостану за один захід рубки, що визначається кількістю вирубаних дерев, подана у відсотках від запасу насаджень до рубки, а також ступенем зниження повноти деревостану або зімкнутості намету;

квартал – основна постійна облікова і господарська одиниця лісового фонду в межах господарських частин, що полегшує проведення інвентаризації, орієнтування в лісі, сприяє його охороні, обліку і контролю користування лісом, планування лісогосподарських заходів, заготівлі та вивезенню деревини. Кожен квартал має межі (просіки, дороги, позначки, природні межі) та свою нумерацію в межах лісництва, яку проводить з північного заходу на південний схід;

квартальна просіка – очищена від дерев смуга землі в лісі, що позначає межі кварталів, або використовується для прокладання доріг, ліній електропередач, трубопроводів тощо;

корінний деревостан – деревостан, що формується в природних умовах і характеризується переважною породою, яка відповідає певному типу лісу;

ліси природного походження – ліси, які сформувалися природним шляхом з рослин насінневого походження, пневих і кореневих паростків, відгілків;

ліси штучного походження – це ліси, які сформовані шляхом створення лісових культур (висаджуванням сіянців, саджанців, живців дерев і кущів чи висіванням їхнього насіння);

лісовозний вус – тимчасова лісовозна дорога з терміном експлуатації не більше року, що проходить безпосередньо по лісосіці та примикає до вітки або магістралі і призначена для освоєння окремих лісосік;

лісорослинні умови – комплекс гідрологічних та ґрунтових чинників, які визначають умови росту і розвитку лісу;

лісосіка – ділянка лісу, виділена для заготівлі деревини від проведення рубок, обмежена візирами, стовпами, позначками чи природними межами;

малоцінні деревостани – деревостани, які не відповідають економічним та екологічним цілям, не мають в складі дерев цінних порід в кількості, достатній для формування цінних насаджень, відповідних лісорослинним умовам і цільовому призначенню ділянки лісу;

мішаний деревостан – деревостан, у складі якого частка однієї породи становить менше 85 %;

модельне дерево – дерево, середнє за своїми показниками для деревостану, обране як типовий зразок для характеристики решти дерев, які зростають у цьому деревостані;

молодняк – деревостан у віці від початку змикання до кінця другого чи четвертого класу віку;

навантажувальний майданчик – місце скупчення зтрельованої деревини поблизу лісовозних доріг для відвантаження круглих лісоматеріалів за умови розкряжування хлиста безпосередньо на місці валки;

напрямок лісосіки – розміщення довгого боку лісосіки відносно сторін світу;

напрямок рубки – напрямк, у якому розміщується чергова лісосіка відносно попередньої;

насічник – поодинокі дерева, які залишаються на зрубі для подальшого додаткового заліснення;

небезпечні дерева – дерева з гнилизною, вигорілою чи механічно ушкодженою більше як на 0,4 діаметра частиною стовбура; завислі; переламані та розчахнені, злами та відчахнуті стовбури, конкуренти від яких не відокремлені від дерева-носія; вивернені з корінням, що не лежать стійко на землі; нахилені під кутом понад 30 градусів у результаті ушкодження кореневої системи, повного чи часткового відриву її від ґрунту або перенасичення ґрунту вологою; дерева, підтримуючі злами (відчахнення) сусідніх дерев; злами, що відокремились від дерева-носія, але верхівкою чи стовбуровою частиною вгрузли в землю в положенні, близькому до вертикального, іноді спираючись на підтримуючі дерев;

перестійний деревостан – деревостан у віці, що перевищує початок періоду стиглості на два чи більше класів віку;

підлісок – чагарники, рідше дерева, що ростуть під наметом лісу і не здатні утворити деревостан у конкретних лісорослинних умовах;

піднаметні лісові культури – лісові культури, створені під наметом лісу з метою формування складніших і продуктивніших насаджень;

підріст – молоде, природного походження, піднаметне чи на зрубках покоління деревних порід висотою до $\frac{1}{4}$ висоти деревостану, здатне замінити

старий материнський деревостан. Підріст буває насінневого та вегетативного походження. Залежно від стану вирізняють життєздатний і нежиттєздатний;

плодоношення – фаза розвитку рослин, упродовж якої вони цвітуть і плодоносять;

поновлення лісу – процес природного, штучного і комбінованого відновлення лісу на територіях, де раніше був ліс. Зміна старого покоління лісу новим;

похідні деревостани – деревостани, які сформувалися на місці корінних в умовах, порушених внаслідок діяльності людини або природних процесів та за складом і структурою не відповідають типам лісу;

природне поновлення лісу – утворення нового покоління лісу без втручання людини;

пристиглий деревостан – деревостан, один або два класи віку якого передують віку стиглості;

просіка – очищена від дерев смуга землі в лісі, що використовується для прокладання доріг, ліній електропередач, трубопроводів тощо

протяжність крони – різниця між загальною висотою дерева та висотою від рівня землі до першої живої скелетної гілки крони, або – довжина крони дерева від першої живої скелетної гілки до верхівки дерева;

рідколісся – деревостан, повнота якого менша ніж 0,3, а для молодняків – ніж 0,4;

середньовіковий деревостан – деревостан у віці від початку третього чи п'ятого класів віку до пристиглого;

середня зміна запасу деревостану – показник, що визначається як відношення запасу деревостану до його віку;

складний деревостан – деревостан, який має декілька ярусів;

стиглий деревостан – деревостан, що досяг віку стиглості, встановленого відповідно до статті 42 Лісового кодексу України;

суміжні квартали (лісосіки) – квартали (лісосіки), що межують один(а) з одним(ою);

трелювальний волок – спеціально облаштований шлях в межах або за межами лісосіки, за яким здійснюється переміщення дерев, хлестів або

сортиментів при трелюванні або прямому вивезенні від місця їх заготівлі до верхнього складу чи навантажувального майданчика;

цінні породи – породи дерев, що утворюють корінні деревостани в певних типах лісу;

черезсмуговий спосіб примикання лісосік – послідовність розміщення лісосік у кварталі чи на ділянці лісу, за якої наступна лісосіка розміщується відносно попередньої через смугу лісу рівну ширині лісосіки;

чистий деревостан – деревостан, у складі якого частка однієї породи становить 85 % і більше;

ярус деревостану – елемент вертикального розчленування деревостану, що виокремлюється з метою диференціації основних таксаційних показників.

Інші терміни вживаються у значенні, визначеному в Лісовому кодексі України, Водному кодексі України, Земельному кодексі України, Законі України «Про заборону на проведення суцільних рубок у гірських ялицево-букових лісах Карпатського регіону» та нормативно-правових актах, прийнятих відповідно до них.

3. Деревина заготовляється під час проведення:

рубок головного користування;

заходів з поліпшення якісного складу лісів;

рубок, пов'язаних з необхідністю оборони держави та її безпеки, а також інших рубок та робіт, пов'язаних і не пов'язаних з веденням лісового господарства.

4. До гірських лісів Карпатського регіону належать ліси Закарпатської, Івано-Франківської, Львівської і Чернівецької областей, розташовані у межах гірської системи.

До гірських лісів Криму належать ліси Автономної Республіки Крим, розташовані у межах гірської системи.

Належність лісів до гірської системи визначається під час проведення лісовпорядкування. До гірських лісів відносяться всі ліси, розташовані в межах гірських систем і окремих гірських масивів з коливанням відносних висот місцевості більше 100 метрів і середнім нахилом поверхні від підніжжя до вершини гірських хребтів або до межі безлісних просторів більше 5 градусів (незалежно від того, що окремі ділянки схилу можуть мати стрімкість менше

5 градусів), а також на гірських плато і плоскогір'ях, незалежно від величини нахилу місцевості.

Ліси на горбкуватих підвищеннях, які не входять у гірські географічні системи, до гірських лісів не відносяться.

5. За експозицією схили поділяються на:

південні, до яких належать також південно-східні, південно-західні та західні;

північні, до яких належать також північно-східні, північно-західні та східні.

6. За ступенем стійкості проти ерозії ґрунти поділяються на нестійкі, середньостійкі та стійкі.

До нестійких належать неглибокі ґрунти (глибина ґрунтового профілю до 40 сантиметрів на пологих, спадистих і стрімких схилах), а також усі ґрунти на дуже стрімких схилах, до середньостійких – середньоглибокі ґрунти (глибина ґрунтового профілю 41-70 сантиметрів), до стійких – глибокі ґрунти (глибина ґрунтового профілю понад 70 сантиметрів).

7. Рубки головного користування, рубки формування і оздоровлення лісів та інші рубки і роботи, пов'язані і непов'язані з веденням лісового господарства, здійснюються з урахуванням заборон та обмежень, визначених Законами України «Про природно-заповідний фонд України» та «Про заборону на проведення суцільних рубок у гірських ялицево-букових лісах Карпатського регіону».

Суцільні та поступові рубки головного користування та суцільні санітарні рубки проводяться з врахуванням Закону України «Про оцінку впливу на довкілля».

8. Рубки головного користування та рубки формування і оздоровлення лісів проводяться з урахуванням санітарних вимог Санітарних правил в лісах України, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 27 липня 1995 р. № 555 (ЗП України, 1995 р., № 10, ст. 253; Офіційний вісник України, 2016 р., № 87, ст. 2839) (далі – Санітарні правила).

9. Лісові ділянки, на які в установленому порядку видано спеціальний дозвіл на спеціальне використання лісових ресурсів до набрання чинності цими Правилами, повторному відведенню не підлягають до закінчення строків заготівлі та вивезення деревини, зазначених у відповідних спеціальних

дозволах на спеціальне використання лісових ресурсів, з урахуванням вимог Порядку спеціального використання лісових ресурсів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 травня 2007 р. № 761 (Офіційний вісник України, 2007 р., № 39, ст. 1550) (далі – Порядок).

10. Строк заготівлі та вивезення деревини і вимоги до огляду місць заготівлі деревини встановлені Порядком.

II. Рубки головного користування

11. Рубки головного користування проводяться у категоріях лісів, визначених пунктом 4 Порядку.

12. Заготівля деревини в порядку рубок головного користування в межах розрахункової лісосіки проводиться в стиглих і перестійних деревостанах за черговістю, визначеною Порядком.

13. При проведенні рубок головного користування запас деревини, що вирубується на трелювальних волоках, зраховується до загальної маси деревини, дозволеної для вирубування на лісосіці для якої він облаштований. Інтенсивність рубки визначається без врахування площі верхнього складу і навантажувальних майданчиків та деревини, що заготовлена на них.

14. На лісових ділянках у стиглих та перестійних низькоповнотних деревостанах, на яких відповідно до цих Правил рубки головного користування не проводяться, здійснюються заходи щодо сприяння природному поновленню або штучного відновлення лісів.

Системи, види, способи та організаційно-технічні елементи рубок головного користування

15. Залежно від категорії лісів, лісорослинних умов, біологічних особливостей деревних порід, складу і структури деревостанів, наявності та стану підросту господарсько цінних порід, та інших особливостей лісових ділянок, а для гірських лісів Карпатського регіону також залежно від лісистості водозборів, ступеня стійкості ґрунтів проти ерозії та стрімкості схилів застосовуються вибіркова, поступова, суцільна та комбінована системи рубок головного користування.

У високогірних лісах, що розташовані вище 1100 метрів над рівнем моря, лісах в лавинонебезпечних та селенебезпечних басейнах та в лісових ділянках (смугах лісів) уздовж берегів річок, навколо озер, водойм та інших водних

об'єктів Карпатського регіону рубки головного користування проводяться на пологих схилах на стійких ґрунтах виключно шляхом проведення вибіркового систем рубок слабкої інтенсивності.

16. Під час вибору системи, визначення виду і способу рубки головного користування в гірських лісах Карпатського регіону важливими господарськими одиницями екосистемного підходу є водозбори площею 2-5 тис. гектарів. На кожному з них повинно залишатися не менш як 65 відсотків вкритих лісовою рослинністю земель.

Виділення елементарних водозборів та водозборів для ведення лісового господарства здійснюється при лісовпорядкуванні.

17. Вибіркова система рубок – це заходи, що здійснюються для формування і відновлення деревостанів, під час яких періодично вирубуються окремі дерева або групи дерев – фаутні, перестійні, стиглого віку, з уповільненим ростом, а також дерева, що пригнічують підріст.

Під час застосування вибіркової системи рубок проводиться добровільно-вибіркова рубка слабкої, середньої і сильної інтенсивності. Інтенсивність рубок залежить від структури та повноти деревостану.

У разі проведення рубок слабкої інтенсивності за один прийом вирубується не більш як 10 відсотків наявного запасу деревини, середньої – 11-24 відсотки і сильної – 25-35 відсотків.

Повторюваність добровільно-вибіркового рубок слабкої інтенсивності – не більш як 10 років, середньої – 11-15 років, сильної – понад 15-20 років. Повнота деревостану не повинна зменшуватись нижче 0,4.

Унаслідок проведення добровільно-вибіркового рубок повинна зберігатись або формуватись різновікова складна структура, зростати стійкість деревостану та повинні створюватись умови для природного поновлення господарсько цінних порід.

У разі відсутності підросту господарсько цінних порід у деревостанах з повнотою 0,5 і нижче здійснюються заходи щодо сприяння природному поновленню або відновлення лісів штучним способом.

Під час проведення добровільно-вибіркового рубок площа лісосік визначається площею таксаційного (господарського) виділу, призначеного для рубки. Суміжні лісосіки можуть об'єднуватись в одну, якщо це не викликає небезпеки вітровалу.

18. Поступова система рубок – це заходи, спрямовані на появу, збереження та використання попереднього поновлення і сприяння природному поновленню в період між прийомами, під час здійснення яких передбачається вирубування деревостану за кілька прийомів.

Під час застосування поступової системи рубок з урахуванням особливостей структури деревостанів і наявності підросту господарсько цінних порід проводяться такі види поступових рубок: рівномірно-поступові і групово-поступові. У гірських лісах Карпатського регіону можуть проводитися смугово-поступові види рубок.

За способами поступові рубки можуть бути дво-, три- і чотириприйомні.

Повнота деревостану після першого прийому двоприйомних рубок і другого прийому триприйомних рубок не повинна бути менше 0,4.

Кількість прийомів та їх черговість визначаються з урахуванням лісорослинних умов, біологічних особливостей головних порід, повноти деревостанів, характеру відновлення і стану підросту. Після першого прийому наступні рубки проводяться за умови наявності життєздатного підросту.

Кінцевий прийом поступових систем рубок призначається за наявності рівномірно розміщеного на 1 гектарі життєздатного підросту господарсько цінних порід насінневого походження заввишки до 0,5 метра (у букових і ялицевих лісах – до 1,5 метра):

у соснових лісах – не менш як 6 тис. штук;

у букових і ялицевих лісах – не менш як 15 тис. штук;

у ялинових лісах – не менш як 12 тис. штук;

у рівнинних дубових, кленових, ясеневих та інших лісах твердолистяних порід – не менш як 7 тис. штук;

у гірських дубових лісах – не менше як 10 тис. штук.

Технічне приймання природного поновлення здійснюється відповідно до вимог, затверджених Міндовкіллям за поданням Держлісагентства.

Здійснення кінцевого прийому поступових систем рубок без здійснення попередніх прийомів або рубок формування і оздоровлення лісів забороняється, крім похідних насаджень з повнотою 0,5 і нижче, а також у разі відсутності або недостатньої кількості підросту господарсько цінних порід на лісосіках протягом 5-10 років після проведення попередніх прийомів рубок, незважаючи на здійснення протягом одного-двох років заходів щодо його сприяння,

призначаються кінцеві прийоми рубок з обов'язковим відновленням лісів господарсько цінними породами дерев штучним способом з урахуванням наявного природного поновлення.

Площа лісосіки в рівнинних лісах при застосуванні поступових рубок не повинна перевищувати в експлуатаційних лісах – 10 гектарів, у інших категоріях лісів – 5 гектарів.

19. Рівномірно-поступові рубки проводяться в одновікових та умовно одновікових деревостанах шляхом їх поступового рівномірного розрідження і вирубування протягом не більш як 20 років та поєднуються із здійсненням заходів щодо сприяння природному поновленню.

У гірських лісах Карпатського регіону площа лісосіки не повинна перевищувати у категоріях лісів з особливим режимом лісокористування 3 гектарів, в експлуатаційних лісах – 5 гектарів.

20. Групово-поступові рубки – це заходи, під час здійснення яких деревостан розріджують та вирубують в кілька прийомів окремими групами або смугами у разі використання багатоопераційних машин або канатних установок (для гірських лісів Карпатського регіону).

Вирубування дерев проводиться, як правило, в місцях знаходження підросту головних або господарсько цінних порід дерев, розташованих групами, а у разі вирубування смугами – виділяють смуги, ширина яких дорівнює середній висоті деревостанів, а площа – не більш як 1 гектар.

Під час першого прийому вирубуються дерева і формуються вікна для природного поновлення (далі – вікна), площа кожного з яких не повинна перевищувати 700 кв. м, а для гірських лісів Карпатського регіону – 300 кв. метрів. Одночасно з вирубуванням дерев навколо вікон відновлення завширшки 5-15 метрів розріджують деревостан до повноти не менш як 0,4. Під час наступних прийомів вікна розширюються шляхом вирубування дерев у раніше розріджених частинах деревостанів. Навколо розширених вікон розріджують наступну частину деревостанів за зазначеними параметрами.

У разі вирубування смугами під час кожного прийому для рубки призначають кілька смуг на відстані, що дорівнює подвійній їх ширині. Наступні прийоми призначається через 8-10 років за наявності надійного підросту господарсько цінних порід у вирубаних раніше смугах без диференціації за висотою в кількості, визначеній у пункті 18 цих Правил. У

смугах вирубують дерева і чагарники, за винятком тих, що підлягають збереженню.

Кожний наступний прийом при вирубуванні окремими групами проводиться за наявності життєздатного підросту господарсько цінних порід у вирубаних раніше вікнах без диференціації за висотою в кількості, визначеній у пункті 18 цих Правил.

Кількість вікон відновлення на 1 гектарі становить 4-6, повторюваність рубок – через 5-10 років, тривалість рубки – 20-30 років, а для гірських лісів Карпатського регіону – 30-40 років.

У гірських лісах Карпатського регіону площа лісосіки не повинна перевищувати у категоріях лісів з особливим режимом лісокористування 3 гектарів, в експлуатаційних лісах – 5 гектарів.

21. Суцільні системи рубок – це заходи, під час здійснення яких вирубується деревостан, за винятком дерев та чагарників, що підлягають збереженню.

Під час застосування суцільної системи проводяться суцільнолісосічні рубки, які за способами залежно від ширини лісосік можуть бути вузько-, середньо- та широколісосічні. Ширина лісосік вузьколісосічних рубок становить 50 метрів і менше, середньолісосічних – 51-100 метрів, широколісосічних – 101-200 метрів. У гірських лісах Карпатського регіону проводяться виключно вузьколісосічні рубки.

Площа лісосіки при застосуванні суцільних рубок не повинна перевищувати:

у рівнинних експлуатаційних лісах: для хвойних – 3 гектари, інших деревостанів – 5 гектарів; у лісах інших категорій – 3 гектари;

у гірських лісах Карпатського регіону – у категоріях лісів з особливим режимом лісокористування 1 гектара, в експлуатаційних лісах – 3 гектарів.

Напрямок рубки у рівнинних лісах при проведенні суцільних рубок встановлюється, як правило, проти переважаючих чи небезпечних вітрів із розташуванням довгої сторони лісосіки перпендикулярно їхньому напрямку. У посушливих районах з метою захисту підросту, а також сіянців лісових культур від сильної сонячної радіації напрямок довгої сторони лісосік розташовується зі сходу на захід.

У гірських лісах Карпатського регіону розміщення лісосік проводиться з урахуванням розташування наявних шляхів транспортування та рельєфно-гідрологічних умов території. Уздовж схилу лісосіка розміщується за умови відсутності небезпеки виникнення ерозійних процесів та використання при цьому канатних лісотранспортних установок і систем повітряного транспортування деревини. Рубка проводиться знизу вгору. Спосіб примикання лісосік – безпосередній.

В одному кварталі допускається одночасно кілька зарубів. Відстань між лісосіками одного року в одному або суміжних кварталах повинна становити не менше ніж 100 метрів.

Строк примикання лісосік (без врахування року рубки) для хвойних лісів – 4 роки, дубових та букових – 3, інших твердолистяних і м'яколистяних – 2 роки.

Строк примикання лісосік за рішенням органів Держлісагентства, погодженим з обласними, Київською та Севастопольською міськими держадміністраціями, органом виконавчої влади з питань охорони навколишнього природного середовища Автономної Республіки Крим, може

збільшуватися, якщо висота підросту господарсько цінних порід або створених лісових культур нижчі від нормативів третього класу якості, затверджених Міндовкіллям за поданням Держлісагентства;

зменшуватися, якщо висота підросту господарсько цінних порід або створених лісових культур вищі або відповідають нормативам першого класу якості, затверджених Міндовкіллям за поданням Держлісагентства.

Якщо через особливості рельєфу немає змоги відвести лісосіки прямокутної форми, межі їх встановлюються за чітко визначеними на місцевості розмежувальними лініями. У такому разі ширина лісосіки може бути збільшена, але площа не повинна перевищувати розмірів, визначених у цих Правилах.

Ділянки лісів максимальною площею, встановленою цими Правилами, і менше незалежно від їх конфігурації можуть відводитися для рубки повністю.

Ділянки стиглих деревостанів максимальною площею, встановленою цими Правилами, і менше, розташовані серед вкритих лісовою рослинністю земель, відводяться для рубки на відповідний рік за умови, що їх загальна площа в кварталі не перевищуватиме 10 гектарів. У наступні роки під час

відведення ділянок у рубки в таких кварталах необхідно дотримуватися строків примикання відповідно до цих Правил.

Ділянки молодняків і середньовікових деревостанів природного походження площею 0,3 гектара і більше та штучного походження – 0,1 гектара і більше, розташовані серед лісосіки, відмежовуються в натурі, наносяться на план лісосіки і не включаються до експлуатаційної площі.

Ділянки стиглих деревостанів, що розташовані між лісосіками або зрубам, ширина яких не перевищує більш як у півтора рази ширину лісосік, можуть відводитися для рубки одночасно.

У мокрих типах лісорослинних умов, які визначаються лісовпорядкуванням, суцільні рубки не проводяться, крім чорновільхових деревостанів.

22. Комбінована система рубок – це заходи, під час здійснення яких поєднуються елементи поступової, вибіркової і суцільної систем рубок. У гірських лісах Карпатського регіону дана система рубок не застосовується.

Площа лісосіки в експлуатаційних лісах не повинна перевищувати 10 гектарів, а в лісах інших категорій – 5 гектарів.

23. Віднесення лісової ділянки до конкретної системи, виду та способу рубки, визначення організаційно-технічних елементів відповідно до цих Правил здійснюються під час проведення лісовпорядкування з урахуванням місцевих умов та може уточнюватись в залежності від фактичних таксаційних характеристик деревоситану.

Особливості призначення та проведення рубок головного користування в рівнинних лісах

24. У рівнинних лісах з обмеженим режимом користування, крім лісових ділянках уздовж межі з безлісною місцевістю, захисних смуг вздовж берегів річок, навколо озер, водойм та інших водних об'єктів, проводяться добровільно-вибіркової, групово-поступові та суцільні рубки.

Суцільні рубки проводяться лише вузьколісосічним способом і лише за умови відсутності природного поновлення деревних порід незалежно від їх господарської цінності, крім інвазійних видів дерев.

25. На особливо захисних лісових ділянках уздовж межі з безлісною місцевістю застосовуються всі системи рубок відповідно до встановлених цими Правилами вимог. При застосуванні суцільної системи рубок проводяться

вужько- та середньолісосічні рубки з напрямом довгої сторони лісосіки перпендикулярно до межі з безлісною місцевістю.

26. У деревостанах, що віднесені до захисних смуг лісів уздовж берегів річок, навколо озер, водойм та інших водних об'єктів, призначаються добровільно-вибіркові та групово-поступові рубки, а також вужьколісосічні рубки за умови, якщо основним способом лісовідновлення на ділянці може бути лише створення лісових культур або їх проведення може забезпечити умови для успішного природного відновлення лісів.

27. Добровільно-вибіркові рубки призначаються у різновікових складних за будовою деревостанах або в одновікових для продовження переформування їх у різновікові:

у деревостанах з повнотою 0,6-0,8 – слабкої та середньої інтенсивності;

у деревостанах з повнотою 0,9 і вище – сильної інтенсивності;

у букових і ялицевих лісах інтенсивність рубки – до 20 % запасу.

Рубки повторюються через 5-10 років (у букових і ялицевих лісах – через 10-15 років) залежно від загального стану деревостану і наявності підросту господарсько цінних порід.

28. Рівномірно-поступові рубки призначаються в лісах, в яких відповідно до лісорослинних умов можливе природне поновлення господарсько цінних порід в кількості, визначеній у пункті 18 цих Правил, а також у деревостанах за наявності життєздатного підросту господарсько цінних порід, які можуть забезпечити відновлення лісу.

У соснових деревостанах проводяться двоприйомні рівномірно-поступові рубки. Під час першого прийому вирубується не більш як 30 % запасу. Кінцевий прийом призначається через 4-7 років за наявності життєздатного підросту господарсько цінних порід у кількості, визначеній у пункті 18 цих Правил.

У першу чергу рубки призначаються у деревостанах з протяжністю крони у переважній кількості дерев не менше третини їх середньої висоти.

У дубових, кленових, ясеневих та інших деревостанах твердолистяних порід з достатньою кількістю для лісовідновлення життєздатного підросту господарсько цінних порід проводяться двоприйомні рубки. Кінцевий прийом призначається через 5-7 років за наявності життєздатного підросту господарсько цінних порід у кількості, визначеній у пункті 18 цих Правил.

У листяно-ялинових деревостанах з повнотою 0,8 і вище (крім похідних) з достатньою кількістю для лісовідновлення життєздатного підросту господарсько цінних порід, якщо частка листяних деревних порід у складі деревостану становить 30 і більше відсотків, проводяться триприйомні рубки. Під час першого прийому вирубується не більше 30 % запасу деревостану. У деревостанах з повнотою 0,7 і нижче проводяться двоприйомні рубки. Повторюваність рубки – через 6-8 років. Кінцевий прийом призначається за наявності життєздатного підросту в кількості, визначеній у пункті 18 цих Правил.

У букових і ялицевих деревостанах з повнотою 0,9 і більше проводяться триприйомні рубки. Під час першого прийому повнота може бути знижена до 0,7 з інтенсивністю рубки до 30 %. Другий прийом проводиться через 6-8 років. У деревостанах з повнотою 0,6-0,8 проводяться двоприйомні рубки. Кінцевий прийом призначається за наявності життєздатного підросту в кількості, визначеній у пункті 18 цих Правил.

29. Групово-поступові рубки призначаються в лісах за наявності життєздатного підросту цінних порід, розташованого групами, або можливості його появи, де інші види поступових рубок не дають позитивних результатів, а штучне лісовідновлення на суцільних зрубках ускладнене. У деревостанах з повнотою 0,6-0,8 проводяться триприйомні, а у деревостанах з повнотою 0,9 і більше – чотириприйомні рубки. Кінцевий прийом призначається за наявності життєздатного підросту в кількості, визначеній у пункті 18 цих Правил.

30. Суцільні рубки призначаються у разі, якщо основним способом лісовідновлення може бути лише створення лісових культур, їх проведення може забезпечити умови для успішного природного відновлення лісів або якщо таксаційні характеристики насаджень не дозволяють призначення інших систем рубок.

Якщо основним способом лісовідновлення буде створення лісових культур, застосовується безпосередній спосіб примикання, а при природному відновленні лісів – черезсмуговий.

У байрачних лісах призначаються вузьколісосічні рубки з дотриманням таких умов:

- напрямок рубки – від гирла до вершини балки та від її дна до брівки;
- напрямок довгої сторони лісосік – впоперек дна балки та її схилів;
- довжина лісосік – весь поперечник балки, але не більш як 200 метрів.

У лісах на заплавлених землях призначаються вузьколісосічні рубки з дотриманням таких умов:

спосіб примикання лісосік – черезсмуговий (залишені смуги вербових і тополевих деревостанів вирубуються після того, як поросль цих порід на суміжних зрубках досягне висоти 3 метрів);

напрямок рубки – проти течії річки;

напрямок лісосіки – під прямим кутом до русла;

сезон рубки – зимовий.

У букових і ялицевих деревостанах з повнотою 0,5 і менше проводяться вузьколісосічні рубки за умови наявності життєздатного підросту господарсько цінних порід у кількості, визначеній у пункті 18 цих Правил.

Суцільні рубки в експлуатаційних лісах призначаються також у:

деревостанах, у яких проведення поступових або вибіркового рубок може призвести до вітровалу дерев;

м'яколистяних та грабових деревостанах без підросту господарсько цінних порід;

низькоповнотних деревостанах без наявності підросту господарсько цінних порід.

У хвойних та твердолистяних лісах проводяться вузько- та середньолісосічні рубки. У м'яколистяних лісах, що віднесені до експлуатаційних лісів, проводяться широколісосічні, а у віднесених до інших категорій лісів – середньолісосічні рубки.

В дубових лісах попередньо визначаються ділянки, на яких очікується природне поновлення лісу, враховуючи періодичність плодоношення дуба. Перевага надається деревостанам II і вище класів бонітету, з повнотою 0,7 і вище, що ростуть на схилах південних і південно-східних експозицій, з участю головних порід у складі не менше 7 одиниць та з наявністю господарсько цінних порід у складі попереднього поновлення лісу.

Для забезпечення наступного природного поновлення у хвойних і твердолистяних лісах на лісосіках залишають до 10 дерев на одному гектарі головної породи із добре розвинутими кронами.

31. Комбіновані рубки можуть призначатись у різновікових, складних за будовою, нерівномірних за повнотою та розміщенням дерев деревостанах, що

віднесені до лісів природоохоронного, наукового, історико-культурного призначення. У деревостані виділяють однорідні за певними ознаками (віком, складом порід, густотою) ділянки, на яких застосовуються різні системи рубок, що найбільш повно враховують лісівничі особливості деревостанів на цих ділянках.

32. Способи рубок, установлені для дубових деревостанів, поширюються на деревостани інших твердолистяних порід, а встановлені для грабових деревостанів – на деревостани акації, гледичії, в'яза.

Особливості призначення та проведення рубок головного користування в гірських лісах Карпатського регіону

33. У дубових лісах з особливим режимом лісокористування проводяться добровільно-вибіркові та групово-поступові рубки, а в експлуатаційних лісах – добровільно-вибіркові, групово-поступові та вузьколісосічні рубки.

Добровільно-вибіркові рубки проводяться у деревостанах на пологих, спадистих схилах з нестійкими ґрунтами і на стрімких схилах незалежно від стійкості ґрунтів, повторюваність через 10-15 років з інтенсивністю рубки до 20 відсотків у лісах з особливим режимом лісокористування, а в експлуатаційних лісах – до 25 відсотків і зниженням повноти не менш як 0,5.

Групово-поступові рубки проводяться у лісах з особливим режимом лісокористування у деревостанах на пологих, спадистих схилах із стійкими і середньостійкими ґрунтами, в експлуатаційних лісах – на спадистих схилах із стійкими і середньостійкими ґрунтами у разі нерівномірної повноти і групового характеру розміщення підросту. У разі нерівномірної повноти і групового характеру розміщення підросту в деревостанах з повнотою 0,6-0,8 проводяться триприйомні, а у разі більшої повноти – чотириприйомні рубки. Кількість вікон відновлення на 1 гектарі – 4-6, повторюваність рубок через 5-10 років з урахуванням максимального плодоношення відповідних лісових порід.

Вузьколісосічні рубки проводяться у деревостанах на пологих схилах із стійкими і середньостійкими ґрунтами, а також у деревостанах з повнотою 0,5 і менше на спадистих схилах із стійкими і середньостійкими ґрунтами.

34. Види та способи рубок, які призначаються для дубових лісів, застосовуються також для грабових, ясеневих і кленових лісів.

35. У букових і ялицевих лісах з особливим режимом лісокористування проводяться добровільно-вибіркові, групово-поступові рубки, а в

експлуатаційних лісах – добровільно-вибіркові, рівномірно-поступові, групово-поступові та смугово-поступові рубки.

Добровільно-вибіркові рубки проводяться у деревостанах на пологих і спадистих схилах з нестійкими ґрунтами і на стрімких схилах незалежно від стійкості ґрунтів, повторюваність залежно від стану поновлення через 15-20 років з інтенсивністю рубки до 20 відсотків у лісах з особливим режимом лісокористування, а в експлуатаційних лісах – до 25 відсотків і зниженням повноти не менш як 0,5.

Рівномірно-поступові рубки проводяться в експлуатаційних лісах у деревостанах з повнотою 0,6 і більше на пологих, спадистих і стрімких схилах із стійкими і середньостійкими ґрунтами. У деревостанах з повнотою 0,9 і більше проводяться триприйомні рубки. Під час першого прийому повнота може бути зменшена до 0,7 з інтенсивністю рубки до 30 відсотків. Другий прийом призначається через 5-10 років у лісах з особливим режимом лісокористування, а в експлуатаційних лісах – через 5-7 років, повнота може бути зменшена до 0,4. У деревостанах з повнотою 0,6-0,8 проводяться двоприйомні рубки. Повнота після проведення першого прийому може бути зменшена до 0,4 з вирубкою не більш як 40 відсотків запасу. Кінцевий прийом призначається через 5-10 років при повноті 0,5 і менше за наявності життєздатного підросту в кількості, визначеній у пункті 18 цих Правил.

Групово-поступові рубки у лісах з особливим режимом лісокористування проводяться у деревостанах на пологих і спадистих схилах з середньостійкими і стійкими ґрунтами, а в експлуатаційних лісах – на пологих, спадистих і стрімких схилах із середньостійкими і стійкими ґрунтами у разі нерівномірної повноти і групового характеру розміщення підросту. У разі нерівномірної повноти і групового характеру розміщення підросту в деревостанах з повнотою 0,6-0,8 проводяться триприйомні, а у разі більшої повноти – чотириприйомні рубки. Кількість вікон відновлення на 1 гектарі – 4-6, повторюваність рубок через 5-10 років з урахуванням максимального плодоношення відповідних лісових порід.

На стрімких схилах у гірських ялицево-букових лісах Карпатського регіону дозволяються лише вибіркові рубки головного користування.

36. У ялинових лісах з особливим режимом лісокористування проводяться добровільно-вибіркові та вузьколісосічні рубки, а в експлуатаційних лісах – добровільно-вибіркові, групово-поступові, смугово-поступові та вузьколісосічні рубки.

Добровільно-вибіркові рубки проводяться у мішаних деревостанах у лісах з особливим режимом лісокористування на пологих, спадистих і стрімких схилах незалежно від стійкості ґрунтів а в експлуатаційних лісах – на пологих і спадистих схилах з нестійкими ґрунтами і на стрімких схилах незалежно від стійкості ґрунтів. Повторюваність через 10-15 років з інтенсивністю 20-25 відсотків і зниженням повноти не менш як 0,6.

Групово-поступові рубки проводяться в експлуатаційних лісах у мішаних деревостанах на пологих і спадистих схилах із середньостійкими і стійкими ґрунтами у разі нерівномірної повноти і групового характеру розміщення життєздатного підросту. У деревостанах з повнотою 0,6-0,8 призначаються триприйомні, а у разі більшої повноти – чотириприйомні рубки. Кількість вікон відновлення на 1 гектарі – 4-6, повторюваність рубок через 5-10 років з урахуванням максимального плодоношення відповідних лісових порід.

Вузьколісосічні рубки у лісах з особливим режимом лісокористування проводяться у чистих деревостанах на пологих і спадистих схилах незалежно від стійкості ґрунтів, а в експлуатаційних лісах – у ялинових деревостанах із участю ялини у складі 8 одиниць і більше та у змішаних деревостанах з повнотою нижче 0,5 незалежно від стрімкості схилів і стійкості ґрунтів із застосуванням екологічно безпечних технологій трелювання.

37. У м'яколистяних лісах проводяться рівномірно-поступові та вузьколісосічні рубки.

Рівномірно-поступові двоприйомні рубки проводяться у деревостанах з повнотою 0,6 і більше у разі наявності життєздатного підросту незалежно від стрімкості схилу і стійкості ґрунтів. Під час першого прийому повнота насаджень може бути зменшена до 0,4 з інтенсивністю рубки до 40 відсотків. Кінцевий прийом призначається за наявності життєздатного підросту в кількості, визначеній у пункті 18 цих Правил.

Вузьколісосічні рубки проводяться у деревостанах у разі відсутності в ньому життєздатного підросту незалежно від стрімкості схилу і стійкості ґрунтів, а також у деревостанах з повнотою 0,5 і менше за наявності життєздатного підросту в кількості, визначеній у пункті 18 цих Правил.

III. Рубки формування і оздоровлення лісів

38. Під час проведення рубок формування і оздоровлення лісів застосовуються такі рубки: догляду, санітарні, лісовідновні, переформування, пов'язані з реконструкцією, ландшафтні.

39. Рубки формування і оздоровлення лісів проводяться способами, що не викликають ерозії ґрунтів, пошкодження дерев, які залишаються для подальшого росту, виключають можливість негативного впливу на стан лісів, річок та водойм, забезпечують поступове відтворення і формування лісів, близьких до природних, постійне підтримання стійкості деревостанів.

40. Під час проведення рубок формування і оздоровлення лісів у корінних деревостанах у першу чергу вибираються інвазійні види дерев.

Після здійснення рубок інвазійних видів дерев в обов'язковому порядку здійснюються заходи боротьби з їх природним поновленням.

41. Підставою для рубок формування і оздоровлення лісів та інших рубок, пов'язаних і не пов'язаних з веденням лісового господарства, є матеріали лісовпорядкування або обстежень, які проводяться власниками лісів і постійними лісокористувачами.

Обстеження проводяться комісіями, створеними власниками лісів і постійними лісокористувачами. При обстеженні насаджень на предмет доцільності проведення рубок формування і оздоровлення лісів та інших рубок, пов'язаних і не пов'язаних з веденням лісового господарства (крім освітлень та прочищень), до складу таких комісій додатково включаються представники органу місцевого самоврядування, на території якого зростають насадження, орендарі та користувачі земельних ділянок, на яких розташовано полезахисні лісові смуги, а також можуть включатися представники державної лісовпорядної організації, органу виконавчої влади з питань лісового господарства Автономної Республіки Крим або територіального органу Держлісагентства.

Для обстеження насаджень у межах природно-заповідного фонду до складу комісії включається також представник обласної, Київської та Севастопольської міської держадміністрації, а на території Автономної Республіки Крим – органу виконавчої влади Автономної Республіки Крим з питань охорони навколишнього природного середовища.

У разі проведення зазначених рубок у деревостанах, не запроектованих лісовпорядкуванням, власники лісів і постійні лісокористувачі повідомляють про це орган виконавчої влади з питань охорони навколишнього природного середовища Автономної Республіки Крим, обласну, Київську та Севастопольську міські держадміністрації, якщо інше не передбачене цими Правилами.

У насадженнях полезахисних лісових смуг, що розташовані на землях сільськогосподарського призначення, рубки формування і оздоровлення лісів та інші рубки, пов'язані і не пов'язані з веденням лісового господарства, призначаються та проводяться відповідно до Правил утримання та збереження полезахисних лісових смуг, розташованих на землях сільськогосподарського призначення, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 22 липня 2020 р. № 650 (Офіційний вісник України, 2020 р., № 62, ст. 2007).

42. Особливості проведення рубок формування і оздоровлення лісів залежно від їх цільового призначення, породного складу насаджень, а також лісорослинних умов визначаються Міндовкіллям за поданням Держлісагентства.

Рубки догляду

43. Рубки догляду проводяться шляхом періодичного вирубування дерев, подальше збереження яких у складі насаджень недоцільне, згідно з картами технологічного процесу розроблення лісосік на ділянках з попередньо підготовленою мережею технологічних коридорів (трелювальних волоків) та доріг для пересування транспорту.

44. Головними завданнями рубок догляду є:

поліпшення якості і породного складу, збереження біорізноманіття в лісах, посилення їхніх екологічних, захисних, водоохоронних, санітарно-гігієнічних, оздоровчих, рекреаційних, естетичних та інших функцій;

підвищення стійкості та продуктивності деревостанів, скорочення строків вирощування технічної стиглої деревини;

раціональне використання деревних ресурсів.

45. Залежно від віку та породного складу насадження рубки догляду поділяються на такі види рубок: освітлення, прочищення, проріджування, прохідну.

46. Рубки освітлення формують деревостани бажаного складу та густоти, забезпечують таку участь головної породи в деревостані, яка відповідає конкретним лісорослинним умовам та призначенню створюваного деревостану.

47. Рубки прочищення забезпечують склад і рівномірне розміщення дерев головної породи на площі, формують оптимальну структуру майбутнього деревостану, регулюють кількісне співвідношення окремих порід.

48. Рубки проріджування створюють умови для формування стовбура і крони кращих дерев (головна увага приділяється якості і структурі деревостану, формується другий ярус у складних деревостанах).

49. Прохідні рубки призначені для збільшення приросту кращих дерев, підвищення товарності деревостанів та скорочення строків вирощування технічно стиглої деревини, поліпшення складу, структури та підвищення стійкості деревостану.

Прохідні рубки не проводяться в лісах, які розташовані в межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду (крім господарських зон національних природних парків, регіональних ландшафтних парків та зон антропогенних ландшафтів біосферних заповідників).

У ялицевих, букових та ялинових деревостанах в гірських лісах Карпат, склад і структура яких не відповідають типу лісу та в яких не дозволяється проводити рубки головного користування, замість прохідних рубок проектується та проводяться рубки переформування.

50. Відбір дерев для рубок освітлення і прочищення провадиться лише на спеціально закладених пробних ділянках, що є еталоном для здійснення догляду на всій площі.

Для рубок проріджування та прохідних рубок відбір дерев провадиться на всій ділянці з урахуванням рівномірного розміщення кращих дерев.

Рубки проріджування і прохідні рубки проектується за умови повноти насаджень не меншої 0,7 для прохідних рубок у соснових лісах штучного походження, 0,8 для прохідних рубок в інших лісах і 0,7 для рубок проріджування.

51. Інтенсивність зріджування деревостану під час проведення рубок догляду залежить від типу лісу, складу, віку і бонітету насадження, а також цілей лісовирощування і може бути: слабкою – вирубування до 15 відсотків запасу деревостану, помірною – 16-25, сильною – 26-35, дуже сильною – більш як 35 відсотків запасу деревостану.

52. Повторюваність окремих видів рубок догляду залежить від стану насадження. Якщо стан насадження потребує частішої повторюваності рубок, інтенсивність зріджування буде меншою і навпаки.

Рекомендуються такі строки повторюваності рубок догляду: для освітлення і прочищення – 3-5 років, проріджування – 5-10, прохідних рубок –

10-15 років. У мішаних і складних деревостанах повторюваність частіша. Конкретні строки повторюваності встановлюються під час лісовпорядкування.

53. Щорічний обсяг кожного виду рубок догляду визначається шляхом поділу площ насаджень, що потребують відповідного догляду, на відповідний строк повторюваності рубок.

54. Строк початку і закінчення проведення рубок догляду визначається з урахуванням умов місцезростання насадження та біологічних особливостей деревних порід, що входять до його складу, інтересів мисливського господарства та побічних лісових користувань.

У залежності від віку стиглості та породного складу насаджень рубки догляду проводять у таких періодах:

хвойні породи і твердолистяні високостовбурні насадження: освітлення – до 10 років; прочищення – 11-20 років, проріджування – 21-40 років; прохідні рубки – 41 рік і старші;

інші листяні породи, в тому числі твердолистяні низькостовбурні насадження:

при віці стиглості 41 рік і вище: освітлення – до 10 років; прочищення – 11-20 років, проріджування – 21-30 років; прохідні рубки – 31 рік і старші;

при віці стиглості до 40 років: освітлення – до 5 років; прочищення – 6-10 років, проріджування – 11-20 років; прохідні рубки – 21 рік і старші.

Якщо вік стиглості не більше 25 років, то проріджування закінчують до 15 років, а прохідні рубки розпочинають у 16 років.

У мішаних та різновікових насадженнях вид догляду призначається за середнім віком тієї породи, за якою ведеться догляд.

Рубки догляду закінчуються за один клас віку до настання стиглості деревостану.

55. Під час рубок догляду в першу чергу вилучаються інвазійні, сухостійні, всихаючі, дуже ослаблені дерева внаслідок пошкодження шкідниками і хворобами, стихійного лиха, антропогенного та іншого шкідливого впливу за умови, що їх вирубування не призведе до зменшення повноти (всіх ярусів) нижче ніж 0,5 у пристиглих деревостанах і нижче ніж 0,4 в інших деревостанах.

Санітарні рубки

56. Санітарні рубки спрямовуються на оздоровлення та посилення біологічної стійкості лісів, запобігання їх захворюванню і пошкодженню.

57. Вимоги до проведення санітарних рубок визначені Санітарними правилами.

Лісовідновні рубки

58. Лісовідновні рубки – комплексні рубки, які здійснюються з метою поновлення захисних, водоохоронних та інших корисних властивостей лісів, збереження біорізноманіття в лісах, підтримання і формування складної породної, ярусної і вікової структури деревостанів.

Лісовідновні рубки проводяться в стиглих та перестійних деревостанах, у яких не дозволяється проводити рубки головного користування.

Лісовідновні рубки в гірських лісах Карпатського регіону та в рівнинних лісах природного насінневого походження (окрім лісів з переважанням інвазійних видів дерев) не проводяться.

59. До лісовідновних рубок призначають деревостани, у яких частка дерев третього і нижче категорій стану, визначених відповідно до Санітарних правил, у першому ярусі, становить більше 20 відсотків, а також у разі, коли проведення вибіркового санітарного рубки може призвести до зменшення повноти деревостанів нижче 0,4.

Лісовідновні рубки не проводяться в лісах, які розташовані в межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду.

60. Залежно від породного складу, вікової структури, повноти деревостанів, наявності життєздатного підросту господарсько цінних порід, лісовідновні рубки проводять рівномірно-поступовим, групово-поступовим, смугово-поступовим або вибірково-поступовим способами у поєднанні з елементами рубки догляду.

61. Під час проведення лісовідновних рубок застосовують способи розробки лісосік і технології, які забезпечують створення сприятливих умов для відновлення лісу.

62. Лісовідновні рубки проводяться на підставі матеріалів лісовпорядкування.

Рубки переформування

63. Рубки переформування – комплексні рубки, спрямовані на поступове перетворення одновікових у різновікові мішані багатоярусні деревостани на основі природного насінного поновлення.

64. Рубки переформування проводяться поетапно за кілька прийомів шляхом здійснення комплексу лісогосподарських заходів для формування цільового деревостану, склад і структура якого наближені до природного стану.

Перелік ділянок, на яких можливо проведення рубок переформування, визначається під час лісовпорядкування. Щорічний обсяг проведення таких рубок не може перевищувати величину середньої зміни запасу на цих ділянках.

Кожний наступний прийом рубки призначається за умови досягнення запланованих результатів переформування та появи достатньої для формування різновікових деревостанів кількості підросту деревних порід.

Вирубубання дерев у наступні прийоми рубок переформування здійснюються у межах поточного приросту деревостану кратного тривалості етапу переформування.

65. Рубки переформування проводяться в усіх категоріях лісів, починаючи із середньовікових деревостанів і зокрема поєднують одночасне вирубубання окремих дерев, їх біогруп, сприяння природному поновленню деревних порід, за умови безперервного існування лісу.

Вирубубання дерев чи біогруп дерев здійснюється в місцях наявного підросту та місцях лісівничо доцільних для його появи.

Під час проведення рубок переформування в першу чергу вирубубуються інвазійні види дерев.

66. У зоні антропогенних ландшафтів та буферній зоні біосферних заповідників, в господарських зонах і зонах регульованої рекреації національних природних і регіональних ландшафтних парків, в заказниках дозволяється проведення рубок переформування – крім лісів природного походження.

67. Повторюваність рубок переформування і лісогосподарські заходи визначається виходячи з лісівничої доцільності, зокрема відповідно до біології деревних порід, ґрунтово-гідрологічних умов, особливостей рельєфу, структури та породного складу деревостану, стійкості дерев, наявності та стану підросту, розвитку трав'яного покриву, відмирання дерев.

68. Інтенсивність рубки під час проведення рубок переформування не повинна бути більшою 25 відсотків наявного запасу деревостану, за винятком насаджень, в яких більша інтенсивність рубки зумовлена лісівничою необхідністю, зокрема недостатнє світлове живлення для появи, росту, виживання самосіву, підросту та під наметних лісових культур, наявність великої кількості дерев другорядних порід, уражених хворобами та ушкоджених шкідниками, і підтверджена науковим обґрунтуванням.

У листяних деревостанах експлуатаційних лісів дозволяється вирубувати не більше як 35 відсотків наявного запасу деревостану.

69. На проведення рубки переформування складається спеціальна облікова картка постійного зберігання, форма та порядок заповнення якої затверджується Міндовкіллям за поданням Держлісагентства.

70. У деревостанах, у яких проводились рубки переформування, забороняється проведення поступових або суцільних рубок головного користування.

Рубки, пов'язані з реконструкцією

71. Рубки, пов'язані з реконструкцією малоцінних молодняків і похідних деревостанів (далі – реконструктивні рубки), проводяться з метою їх заміни на цільові та поєднуються із здійсненням заходів, пов'язаних із штучним відновленням лісів.

72. Реконструктивні рубки проводяться у:

чагарниках з недостатнім відновленням головних порід (малоцінні чагарники);

молодняках, середньовікових і пристиглих деревостанах з повнотою 0,3-0,5, які за своїм складом не відповідають конкретним типам лісу і є малоцінними.

Реконструктивні рубки проводяться на підставі матеріалів лісовпорядкування.

Ландшафтні рубки

73. Ландшафтні рубки проводяться з метою формування лісопаркових ландшафтів і підвищення їх естетичної, оздоровчої цінності та стійкості в рекреаційно-оздоровчих лісах, лісах, що мають історико-культурне призначення, а також у зонах регульованої та стаціонарної рекреації національних природних та регіональних парків.

Ландшафтні рубки проводяться на підставі матеріалів лісовпорядкування.

74. Ландшафтні рубки можуть бути таких видів:

ландшафтні рубки догляду;

ландшафтні реконструктивні рубки малоцінних деревостанів;

ландшафтні рубки регулювання співвідношення типів ландшафтів;

пейзажні рубки;

ландшафтні рубки планування території.

75. Ландшафтні рубки догляду проводяться з метою поліпшення естетичних, декоративних, санітарно-оздоровчих властивостей лісів та посилення їх рекреаційних функцій. Вказані рубки спрямовані на формування породного складу і структури лісів та поліпшення просторового розміщення дерев.

76. Ландшафтні реконструктивні рубки малоцінних деревостанів проводяться з метою заміни існуючих лісів на більш цінні, довговічні та декоративні. Проведення таких рубок може поєднуватися із здійсненням лісокультурних заходів.

77. Ландшафтні рубки регулювання співвідношення типів ландшафтів проводяться з метою створення оптимальної площі різних типів ландшафтів (закритих, напіввідкритих та відкритих) залежно від природних зон.

78. Пейзажні рубки проводяться з метою розкриття мальовничих перспектив і пейзажів ландшафту, створення нових оглядових місць, виділення декоративних груп і окремих дерев.

79. Ландшафтні рубки планування території проводяться у зв'язку з необхідністю будівництва інженерних споруд, створення штучних водойм, дорожньо-стежкової мережі, будівельних майданчиків тощо.

IV. Рубки, пов'язані з необхідністю оборони держави та її безпеки

80. Рубки, пов'язані з необхідністю оборони держави та її безпеки, здійснюються в умовах воєнного стану за зверненням військових, військово-цивільних адміністрацій, підрозділів сил безпеки чи сил оборони або термінової необхідності, яка виникає при зміні оперативної обстановки в районах проведення бойових дій. Такі звернення долучаються до документів, які подаються власниками лісів або постійними лісокористувачами задля видачі лісорубного квитка.

Призначення таких рубок відбувається за матеріалами обстежень комісій та/або актів про примусове відчуження або вилучення майна, складених відповідно до форми, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 31 жовтня 2012 р. № 998 (Офіційний вісник України, 2012 р., № 83, ст. 3354).

Комісії для обстеження насаджень, які потребують проведення рубок, пов'язаних з необхідністю оборони держави та її безпеки, утворюються за рішенням власників лісів, постійних лісокористувачів на підставі звернень військових, військово-цивільних адміністрацій, підрозділів сил безпеки чи сил оборони.

До складу комісій включаються представники органів місцевого самоврядування, на території якого зростають насадження, що потребують рубок, пов'язаних з необхідністю оборони держави та її безпеки, підрозділів сил безпеки чи сил оборони, власника лісів, постійного лісокористувача. До їх складу можуть включатися також представники органу виконавчої влади з питань лісового господарства Автономної Республіки Крим або територіального органу Держлісагентства, територіального органу Держекоінспекції, державної лісовпорядної організації, спеціалізованого лісозахисного підприємства.

Для обстеження насаджень у межах природно-заповідного фонду до складу комісії може включатися також представник обласної, Київської та Севастопольської міської держадміністрації, а на території Автономної Республіки Крим – органу виконавчої влади Автономної Республіки Крим з питань охорони навколишнього природного середовища.

Матеріали обстеження, проведеного такими комісіями, надається територіальному органу Держлісагентства.

81. В умовах воєнного стану вирубування дерев та їх вивезення при проведенні рубок, пов'язаних з необхідністю оборони держави та її безпеки, може здійснюватися власними силами підрозділів сил безпеки та сил оборони.

82. До рубок, пов'язаних з необхідністю оборони держави та її безпеки, належить також вирубування дерев, пошкоджених внаслідок воєнних (бойових) дій. Вирубування таких дерев здійснюється виключно в межах районів, територіальні громади яких включені або були включені до переліку територіальних громад, що розташовані в районах проведення бойових дій, або які перебували у тимчасовій окупації, оточенні (блокуванні), затвердженого Мінреінтеграції, на підставі матеріалів обстеження, проведеного відповідно до вимог, передбачених пунктом 80 цих Правил.

V. Інші рубки та роботи, пов'язані з веденням лісового господарства

83. До інших рубок та робіт, пов'язаних з веденням лісового господарства належать:

догляд за підростом, за підліском, за узліссям, за формою стовбура та крони дерев, об'єктами постійної лісонасінневої бази;

формування пожежостійких ландшафтів;

рубки, пов'язані з прорубуванням і прочищенням кварталних просік, відновленням і розчищенням межових ліній;

рубки, пов'язані з будівництвом лісових доріг, трелювальних волоків та доглядом за ними;

створення протипожежних розривів та догляд за ними;

рубка для збереження біорізноманіття в лісах;

рубка поодиноких дерев (небезпечних дерев у зовнішніх зонах безпеки вздовж лісосік, насінників, що втратили свої функції, модельних дерев при проведенні лісовпорядкування, лісопатологічного обстеження і науково-дослідних робіт);

видалення захаращеності;

рубка рідколісся;

вирубання дерев і чагарників у разі переведення земельних лісових ділянок до нелісових земель.

84. Догляд за підростом може здійснюватися в усіх категоріях лісів, крім лісів природоохоронного, наукового, історико-культурного призначення і полягає у зрідженні його перегущених куртин до проведення рубки головного користування з метою формування різновікових деревостанів відповідно до мети лісовирощування.

85. Догляд за підліском може здійснюватися в усіх категоріях лісів, крім лісів природоохоронного, наукового, історико-культурного призначення і полягає у його омолодженні, посиленні кущення, поліпшенні плодоношення з урахуванням важливого значення для захисту ґрунтів від ерозії, підвищення їх родючості, а також для збереження і розведення мисливської фауни.

86. Догляд за узліссям може здійснюватися в усіх категоріях лісів, крім лісів природоохоронного, наукового, історико-культурного призначення і

полягає у формуванні на межі з нелісовими площами мішаних деревостанів з густим підліском за наявності вітростійких дерев.

87. Догляд за формою стовбура та крони дерев може здійснюватися в усіх категоріях лісів, крім лісів природоохоронного, наукового, історико-культурного призначення і проводиться для підвищення якості вирощуваних насаджень, поліпшення їх санітарного стану, запобігання розповсюдження низових лісових пожеж на сусідні ділянки або перехід їх у верхові пожежі (підняття крон дерев) шляхом видалення сучків і частини живих нижніх гілок, усунення аварійно-небезпечних гілок.

Підняття крон дерев проводиться у молодняках та середньовікових хвойних деревостанах, які примикають до місць з великою вірогідністю виникнення пожеж, шляхом видалення гілок та сучків до висоти 2 метрів у смугах шириною не менше 5-10 метрів, що межують з такими місцями.

88. Догляд за об'єктами постійної лісонасінневої бази здійснюється з метою формування та підвищення ефективності їх використання шляхом проведення наступних рубок:

догляду за формою стовбура і крони (формування стовбура та крони насінних дерев, обезвершинення, а також видалення суміжних дерев, які пригнічують їх ріст);

селекційного догляду за лісонасінною ділянкою (селекційне зрідження, видалення мінусових, хворих та ослаблених дерев, а також видалення суміжних дерев, які пригнічують ріст насінних дерев);

зріджування підліску або підросту (вирубубання підліску, підросту для обліку очікуваного врожаю та з метою покращення умов заготівлі насіння);

формування оптимальної густоти деревостану (формування постійної лісонасінної ділянки, покращення умов росту та плодоношення на насінних ділянках і лісонасінневих плантаціях).

89. Формування пожежостійких ландшафтів проводиться в усіх категоріях лісів, крім лісів природоохоронного, наукового, історико-культурного призначення, у хвойних деревостанах всіх вікових категорій, які примикають до місць з великою вірогідністю виникнення пожеж, шляхом зрідження деревостану до повноти 0,4-0,5 у смугах шириною подвійної висоти деревостану.

90. Рубки, пов'язані з прорубуванням і прочищенням квартальних просік, відновленням і розчищенням межових ліній, проводяться для звільнення від дерев і кущів смуг, ширина яких визначається під час лісовпорядкування.

91. Рубки, пов'язані з будівництвом лісових автомобільних доріг, проводяться для звільнення від дерев і кущів трас майбутніх автодоріг. Перелік лісових ділянок для будівництва лісових автомобільних доріг та ширина просіки визначаються лісовпорядкуванням.

92. Рубки, пов'язані з будівництвом трелювальних волоків, проводяться з метою їх влаштування для трелювання або вивезення деревини під час проведення рубок, розміщення яких визначається картами технологічного процесу розроблення лісосіки, за умови відсутності відповідної мережі лісових доріг.

93. Рубки, пов'язані з доглядом за лісовими дорогами, трелювальними волоками проводяться з метою утримання їх у належному стані відповідно до функціонального призначення, шляхом звільнення лісових доріг та трелювальних волоків від дерев і кущів.

94. Рубки, пов'язані зі створенням протипожежних розривів, здійснюється з метою створення нових протипожежних розривів шляхом проведення суцільних рубок на смугах, параметри яких передбачені Порядком організації охорони і захисту лісів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 20 травня 2022 р. № 612 (Офіційний вісник України, 2022, № 45, ст. 2452).

Перелік лісових ділянок, на яких створюються протипожежні розриви, визначається матеріалами лісовпорядкування.

95. Рубки догляду за протипожежними розривами проводяться з метою утримання в належному стану існуючих протипожежних розривів шляхом проведення суцільних рубок лісової рослинності.

96. Рубки для збереження біорізноманіття в лісах проводяться у місцях, де виявлені види флори та фауни, які занесені до Червоної книги України, з метою створення оптимальних умов для їх збереження та відтворення.

97. Рубка поодиноких дерев проводиться з метою забезпечення:

безпечних умов праці при розробленні лісосік шляхом видалення небезпечних дерев у зовнішніх зонах безпеки вздовж лісосік;

якості лісовпорядкування та лісопатологічних обстежень;

якості та повноти проведення науково-дослідних робіт.

Рубка поодиноких дерев також проводиться для видалення насінників, що втратили свої функції.

98. Вимоги до призначення і здійснення видалення захаращеності визначені Санітарними правилами.

99. Рубка рідколісся проводиться з метою заміни сильно зріджених деревостанів з розміщенням дерев групами, які не можуть сформувати лісове середовище, з повнотою меншою ніж 0,3, а для молодняків – ніж 0,4, з наступним обов'язковим проведенням штучного відновлення лісу шляхом створення суцільних або часткових лісових культур з головних деревних порід.

Рубка рідколісся проводяться на підставі матеріалів лісовпорядкування з урахуванням вимог Закону України «Про заборону на проведення суцільних рубок у гірських ялицево-букових лісах Карпатського регіону».

100. Вирубкування дерев і чагарників у разі переведення земельних лісових ділянок до нелісових земель здійснюються згідно із статтею 58 Лісового кодексу України та нормативно-правовими актами, прийнятими відповідно до неї.

VI. Інші рубки та роботи, непов'язані з веденням лісового господарства

101. До інших рубок та робіт, непов'язаних з веденням лісового господарства належать:

рубки небезпечних дерев (крім небезпечних дерев у зовнішніх зонах безпеки вздовж лісосік);

вирубкування дерев і чагарників у разі зміни цільового призначення земельних лісових ділянок, встановлення сервітуту або укладення угоди на проведення розвідувальних та видобувних робіт, з метою їх використання в цілях, не пов'язаних з веденням лісового господарства.

102. Рубка небезпечних дерев (крім небезпечних дерев у зовнішніх зонах безпеки вздовж лісосік) здійснюється при загрозі життю, здоров'ю громадян, майну громадян та/або юридичних осіб, об'єктам інфраструктури.

До переліку лісових ділянок, де можливе проведення рубок небезпечних дерев (крім небезпечних дерев у зовнішніх зонах безпеки вздовж лісосік), відносять смуги лісу шириною, що дорівнює подвійній висоті деревостану, але не більше 50 м, які розташовані:

уздовж берегів річок, навколо озер, водойм та інших водних об'єктів;

уздовж лісових доріг, доріг загального користування, залізниць, лінійних рекреаційних об'єктів;

біля житлової та громадської забудови, рекреаційних пунктів, об'єктів інфраструктури.

В межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду під час здійснення рубок небезпечних дерев уся деревина обраховується як неліквідна і залишається в якості мертвої деревини з метою збереження біорізноманіття в лісах, крім випадків, які погіршують санітарний, протипожежний стан лісів, їх рекреаційну привабливість.

103. Вирубання дерев і чагарників у разі зміни цільового призначення земельних лісових ділянок, встановлення сервітуту або укладення угоди на проведення розвідувальних та видобувних робіт, з метою їх використання в цілях, не пов'язаних з веденням лісового господарства, здійснюється згідно із статтею 58 Лісового кодексу України та нормативно-правовими актами, прийнятими відповідно до неї.

VII. Вимоги до технологічних процесів лісосічних робіт при проведенні рубок

104. Комплекс лісосічних робіт, включаючи підготовку лісосік до рубки, проводиться способами, які виключають або обмежують негативний вплив на стан лісів та їх відтворення.

105. На кожному лісосіку до початку її розробки складається карта технологічного процесу розроблення лісосіки, яка з урахуванням конкретних умов відображає лісівничі та організаційні вимоги до виконання робіт. У карті технологічного процесу розроблення лісосіки міститься перелік підготовчих робіт, визначається схема розробки лісосіки з нанесенням на неї виробничих об'єктів, устаткування, доріг, трелювальних волоків, способи проведення лісозаготівельних операцій (звалювання дерев, обрубання сучків, трелювання, спуск, кряжування, сортування, штабелювання, навантаження деревини, очищення місць рубок), устанавлюється черговість розробки пасік, передбачаються заходи щодо охорони праці та визначаються природоохоронні вимоги (запобігання ерозії ґрунтів, збереження підросту тощо).

106. До початку рубок повинні проводитися підготовчі роботи.

У разі застосування будь-якої технології лісозаготівель площа, зайнята верхніми складами, трелювальними волоками, лісовозними вусами, повинна бути мінімальною для вибраної технології лісозаготівель і визначеної в карті

технологічного процесу розроблення лісосіки та відповідати вимогам законодавства з охорони праці. За наявності суміжних з лісосікою ділянок, вільних від лісової рослинності, на них можуть бути розташовані верхні склади, навантажувальні майданчики та інші об'єкти.

Забороняється прокладення трелювальних волоків, розміщення навантажувальних майданчиків та верхніх складів на відстані ближче ніж 20 метрів від постійних і 10 метрів від тимчасових водотоків, у місцях витоків річок та навколо них.

Забороняється проїзд лісозаготівельної чи іншої техніки через постійні чи тимчасові водотоки без облаштування спеціального переїзду.

107. У випадках, не передбачених цими Правилами, напрямок рубки повинен встановлюватися проти переважних чи небезпечних вітрів.

108. Вибіркові та поступові рубки проводяться із застосуванням технологій та використанням машин, які забезпечують збереження або мінімально допустимі пошкодження дерев і підросту, що залишаються.

Не допускається пошкодження дерев до ступеня неприпинення їх росту на пологих і спадистих схилах – більш як 8 відсотків, на стрімких схилах – більш як 10 відсотків кількості залишених дерев.

109. Вибір технологічних процесів повинен передбачати раціональне поєднання різних методів трелювання (наземних, підвісних і напівпідвісних), а також первинного транспортування деревини в навантаженому стані з урахуванням вимог пункту 105 цих Правил.

Переміщення лісозаготівельної та допоміжної техніки здійснюється відповідно до карт технологічного процесу розроблення лісосіки лише за наміченими маршрутами і підготовленими трелювальними волоками з урахуванням збереження залишених дерев, підросту і ґрунту.

110. Лісосіки з наявністю життєздатного підросту, який забезпечує лісовідновлення, та лісосіки, що проектуються для поновлення кореневими і пневними паростками, розробляються переважно з 1 жовтня по 1 квітня.

111. На схилах трелювальні волоки розміщуються, як правило, у напрямках, близьких до горизонталей, а їх проїзна частина повинна займати не більш як 10 відсотків площі лісосіки.

112. На схилах, на яких використання наземних засобів трелювання може призвести до значних пошкоджень залишених дерев, підросту і ґрунту, появи

ерозійних процесів, зсувів тощо, застосовується підвісний спосіб трелювання канатними установками.

На ділянках, на яких відсутній надійний підріст, у кількості, визначеній у пункті 18 цих Правил, та під час розробки ділянок у період наявності снігового покриву застосовується напівпідвісний спосіб трелювання (канатними установками та тракторами) і трелювання гужовим транспортом.

Під час застосування вибіркового і поступового систем рубок ширина просіки під трасами канатних установок повинна бути мінімальною для продуктивної і безпечної роботи працюючих і не перевищувати 10 метрів.

113. Наземне трелювання зрубаних дерев з кроною у гірських лісах Карпатського регіону забороняється.

VIII. Заходи, що здійснюються при проведенні рубок, пов'язані із збереженням ґрунтів

114. З метою збереження ґрунтів, їх водно-фізичних властивостей, запобігання ерозійним процесам на зрубках під час заготівлі деревини застосовуються технології, машини і механізми, що забезпечують найменше пошкодження ґрунтів, з дотриманням вимог статті 41 Закону України «Про охорону земель».

Заготівля та вивезення деревини в гірських лісах Карпатського регіону проводяться переважно з використанням природозберігаючих систем машин і механізмів та гужового транспорту, що забезпечують допустимий вплив на довкілля, а також із збереженням вузькоколієних лісовозних залізниць та оптимізацією мережі лісових автодоріг.

Заготівля деревини на схилах повинна проводитися на основі екологічнобезпечних та ґрунтозахисних технологій, які зводять до мінімуму руйнування ґрунтового покриву земельних ділянок.

Застосування гусеничних тракторів на дуже стрімких схилах з нестійкими ґрунтами у гірських лісах Карпатського регіону забороняється.

115. У разі застосування канатних установок прокладання трас повинно здійснюватися під кутом 10-20 градусів до основного напрямку схилу з метою запобігання появі і розвитку ерозійних процесів.

У разі загрози виникнення ерозійних процесів місця проїзду агрегатних лісових машин укладаються порубковими рештками. У гірських лісах

Карпатського регіону під час роботи на лісосіці агрегатних лісових машин вони переміщуються маршрутами, траси яких устелюються порубковими рештками.

До порубкових решток належать сучки, гілля, верхівки дерев, інші відходи, не віднесені до ліквіду з крони.

116. З метою запобігання ерозії ґрунтів та іншим негативним явищам лісокористувачі після закінчення лісозаготівель приводять лісові ділянки у стан, придатний для використання за призначенням, у разі потреби здійснюють протиерозійні заходи (влаштування фашин і плетених загорож, земляних валів, водовідводів, вирівнювання заглиблень на трелювальних волоках), а також проводять очищення русел водотоків від порубкових решток, ремонтують пошкоджені під'їзні дороги. Земляні вали і водовідводи на трелювальних волоках розміщуються через 40 метрів.

ІХ. Очищення місць рубок

117. Метою очищення місць рубок є створення сприятливих умов для відновлення лісу, запобігання ерозії ґрунту та погіршення санітарного стану, зниження рівня пожежної небезпеки.

118. Очищення лісосік проводиться одночасно з лісосічними роботами, але не пізніше ніж через 30 днів після звалювання дерев або строку, встановленого для огляду місць заготівлі деревини, а у хвойних деревостанах у період з 1 квітня по 31 жовтня – не пізніше ніж через 15 днів.

У разі стихійного лиха, несприятливих умов (затоплення лісосіки, глибокий сніговий покрив тощо), неможливості проведення робіт з не залежних від лісокористувача причин строк очищення лісосік може бути продовжений не більше як на дев'ять місяців за рішенням органу виконавчої влади з питань лісового господарства Автономної Республіки Крим, територіальних органів Держлісагентства, а на території і об'єктах природно-заповідного фонду – за погодженням з обласними, Київською та Севастопольською міськими держадміністраціями, а на території Автономної Республіки Крим – органом виконавчої влади Автономної Республіки Крим з питань охорони навколишнього природного середовища.

119. Очищення лісосік проводиться з обов'язковим запобіганням пошкодженню на лісосіці дерев, які не підлягають вирубуванню, та підросту, що підлягає збереженню.

120. Залежно від лісорослинних умов і вимог лісовідновлення застосовуються такі способи очищення лісосік:

збирання порубкових решток у купи та вали для перегнивання;

рівномірне розкидання подрібнених на відрізки до 1 метра порубкових решток по лісосіці;

укладання порубкових решток на трелювальні волокни в улоговинах і ущільнення їх під час трелювання деревини;

укладання порубкових решток у місцях проїзду агрегатних лісових машин;

збирання порубкових решток у купи з подальшим їх спалюванням (крім гірських лісів Карпатського регіону).

На лісосіці чи її окремій частині залежно від конкретних умов може застосовуватися один з наведених способів очищення або комбінований спосіб.

На лісосіках, що призначені для штучного лісовідновлення, порубкові рештки для перегнивання складаються в паралельні вали або купи завширшки до 2 метрів і з відстанню між ними не менш як 25 метрів, а на лісосіках, призначених для природного лісовідновлення, – в купи у вільних від підросту місцях. У гірських лісах Карпатського регіону вали з порубкових решток завширшки 1 метр розміщуються, як правило, впоперек схилів через кожні 8-10 метрів.

На ділянках, де можливе виникнення ерозії, очищення проводиться шляхом рівномірного розкидання подрібнених на відрізки до 1 метра порубкових решток по лісосіці.

У гірських лісах Карпатського регіону не дозволяється складування порубкових решток на відстані ближче ніж 20 метрів від постійних і 10 метрів від тимчасових водостоків.

121. Під час трелювання зрубаних дерев з кроною у рівнинних лісах, та зрубаних дерев з кроною канатними установками в гірських лісах Карпатського регіону порубкові рештки, не призначені для переробки чи реалізації, збираються в купи і спалюються на верхніх складах в міру їх нагромадження або переробляються, а додаткове очищення лісосіки проводиться способами, зазначеними у пункті 125 цих Правил.

122. Очищення лісосік, визначених для штучного відновлення лісу, проводиться способами, які забезпечують можливість наступного проведення лісокультурних робіт (обробіток ґрунту, садіння або висівання, догляд за лісовими культурами).

123. Під час спалювання порубкових решток необхідно зберегти від пошкодження підріст і дерева, які не підлягають вирубуванню. Спалювання куп починається від межі лісосік і навколо насінневих куртин підросту. Суцільне спалювання порубкових решток забороняється.

Спалювання порубкових решток здійснюється відповідно до вимог, встановлених Порядком організації охорони і захисту лісів, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 20 травня 2022 р. № 612 (Офіційний вісник України, 2022 р., № 45, ст. 2452).

124. Очищення лісосік з наступним природним відновленням лісів проводиться способами, які виключають спалювання порубкових решток і забезпечують умови для появи і росту надійного підросту господарсько цінних порід.

125. З метою закріплення трелювальних волоків у процесі лісосічних робіт частина порубкових решток складається на трелювальних волоках і ущільнюється гусеницями або колесами тракторів, природозберігаючих систем машин і механізмів.

Х. Заходи, що здійснюються при проведенні рубок головного користування та суцільних рубок формування і оздоровлення лісів, пов'язані з відновленням лісу

126. Спосіб відновлення лісу на лісосіці здійснюється з урахуванням вимог Правил відтворення лісів, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 1 березня 2007 р. № 303 (Офіційний вісник України, 2007 р., № 16, ст. 589). Спосіб відновлення лісу може бути змінений під час огляду місць заготівлі деревини.

127. Під час проведення рубок забезпечується збереження життєздатного підросту господарсько цінних порід, а у гірських лісах Карпатського регіону ще й другого ярусу деревних порід, крім інвазійних дерев.

Після закінчення лісосічних робіт і очищення місць рубок збережений підріст підлягає обліку відповідно до вимог, затверджених Міндовкіллям за поданням Держлісагентства.

128. Після закінчення лісосічних робіт і очищення місць рубок та вивезення деревини площа пасік із збереженим підростом повинна становити не менш як 75 відсотків загальної площі ділянки з підростом і молодняком, господарсько цінних порід, що підлягали збереженню. Після рубки в зимовий період на схилах стрімкістю до 10 градусів повинно бути збережено не менш як

70 відсотків кількості підросту, зазначеної в лісорубному квитку, а на схилах стрімкістю більш як 10 градусів – не менш як 60 відсотків. Після рубки у весняно-літній та осінній періоди повинно бути збережено підросту відповідно не менш як 60 і 50 відсотків.

129. У разі коли на ділянках після першого прийому поступових і добровільно-вибіркових рубок відсутня достатня кількість надійного підросту, здійснюються заходи щодо сприяння природному поновленню.

130. Заходи сприяння природному поновленню полягають у:

збереженні під час лісозаготівлі життєздатного підросту і молодняку господарсько цінних порід;

догляді за підростом та самосівом після закінчення лісосічних робіт;

видаленні або частковому зріджуванні підліску;

розпушуванні поверхні ґрунту;

підсіванні жолудів та насіння інших порід на початку вегетаційного періоду у відповідних лісорослинних умовах.

Видалення або часткове зрідження густого підліску проводять влітку в рік доброго плодоношення головних порід, або у наступний після нього рік.

Розпушування поверхні ґрунту проводять механізованим (шляхом прокладання борозен) або ручним (шляхом розпушування ґрунту смугами або площадками) способами.

131. Зруби, не забезпечені природним поновленням господарсько цінних порід дерев, повинні бути своєчасно залісені шляхом створення лісових культур.

132. Підріст інвазійних видів дерев підлягає видаленню під час заходів з відновлення лісу.

ХІ. Охорона навколишнього природного середовища при проведенні рубок

133. На ділянках рубок всіх видів залишають дерева, які виконують важливі біоценотичні функції (з відшарованою корою; найстаріші; сухостійні з відламанною кроною (стремпи); з розлогою кроною та боковими гілками, перпендикулярними або близько перпендикулярними стовбуру дерева; вивернуті разом з кореневою системою (виворотні); з гніздами птахів), в кількості до 10 штук на 1 гектар, залишають всі дерева з дуплами та сховищами

кажанів, про що робиться відмітка у лісорубному квитку та в карті технологічного процесу розроблення лісосіки.

На територіях та об'єктах природно-заповідного фонду під час ведення лісового господарства здійснюються заходи зі збереження мертвої деревини.

134. При здійсненні рубок в межах охоронних зон для збереження біорізноманіття у лісах повинен враховуватись режим ведення лісового господарства в межах таких зон, визначений Кабінетом Міністрів України.

135. У лісах, що зазнали радіоактивного забруднення, рубки проводяться з урахуванням вимог статті 102 Лісового кодексу України.

136. На пологих, спадистих та стрімких схилах у гірських ялицево-букових деревостанах проводяться лише вибіркові рубки формування і оздоровлення лісів.

137. У деревостанах, де проводилися добровільно-вибіркові рубки головного користування та рубки переформування, забороняється здійснення суцільних рубок формування і оздоровлення лісів, крім розробки згарищ, суцільних вітровалів і буреломів, а також суцільно вражених шкідниками і хворобами насаджень.
